

OSLOREGIONENS INNSPILL MIDTVEISRAPPORT KLIMAUTVALGET 2050

Utkast til behandling i styremøte 23. september 2022

Innledning

Klimautvalget 2050 ble nedsatt av regjeringen i august 2021. Utvalget ledes av siviløkonom Martin Skancke og skal gjøre en helhetlig utredning av veivalgene Norge står overfor for å nå klimamålene i 2050, hvor Norge skal være et lavutslippssamfunn med 90-95 % lavere utslipp enn i 1990. Utvalget har nå levert sin midtveisrapport i form av et innspillsunderlag, med frist for innspill 30. september 2022. Endelig innstilling/NOU skal leveres 1. november 2023.

Den 24. og 25. august var sekretariatet og medlemmer i Osloregionens administrative grupper samlet på Kongsvinger. Til sammen var det mer enn 50 deltagere med fra medlemskommunene. Innspillsunderlag fra Klimautvalget 2050 var utgangspunkt for gruppearbeid på dag 1 av samlingen, etter innledning fra utvalgsmedlem Eirik Newth.

Utvalget har problematisert 10 temaer de ønsker innspill på. Disse er:

1. **Ambisjon:** De aller fleste utslippene av klimagasser må fjernes for godt innen 2050
2. **Omstilling:** Klimapolitikken må fremme helhetlig omstilling, ikke begrenses til enkelttiltak
3. **Fotavtrykk:** Utslippene i Norge må ned, men norsk politikk må også redusere det norske globale klimafotavtrykket og bidra til at verden blir et lavutslippssamfunn
4. **Natur:** Klimakrisen løses ikke hvis ikke også naturkrisen blir løst. Ytterligere nedbygging av natur og arealer må begrenses
5. **Rettferdighet:** Rettferdig omstilling forutsetter grønn omfordeling
6. **Energi:** Norge må gå gjennom en energiomstilling med mer effektiv bruk av all energi, økt bruk og produksjon av fornybar kraft og bærekraftig bruk av bioenergi
7. **Teknologi:** For å komme til lavutslippssamfunnet trengs fortsatt teknologiutvikling og bedre spredning av teknologi som allerede finnes
8. **Europa:** Norge bidrar best til klimamålene gjennom et tett og forpliktende samarbeid med EU
9. **Økonomisk vekst:** Økonomisk vekst basert på fossile energikilder eller overbruk av andre naturressurser er ikke bærekraftig
10. **Beslutningssystem:** Beslutningssystemene i dag legger ikke til rette for den omstillingen vi skal gjennom

For hvert av de 10 tematiske hovedområdene har Klimautvalget stilt spørsmål de spesielt ønsker innspill til. Sekretariatet i Osloregionen mener at noen av temaområdene og noen av spørsmålene innenfor dem, er mer naturlige for Osloregionen å besvare enn andre. Disse spørsmålene var derfor utgangspunktet for gruppearbeidet på Osloregionens faggruppesamling 24. august. Det ble gjort en sammenstilling av diskusjonene i gruppearbeidet. Disse innspillene er drøftet videre i interessepolitisk utvalg før endelig utkast er ferdigstilt.

Nedenfor er utkast til Osloregionens innspill til Klimautvalget 2050 sin midtveisrapport. Sekretariatet i Osloregionen foreslår at det også inviteres til et møte mellom Klimautvalget og interessepolitisk utvalg for å presentere Osloregionens innspill.

Utkast til Osloregionens innspill til midtveisrapport fra Klimautvalget 2050

Tema 4 Natur

Kort bakgrunn: Klimautvalgets rapport, kapittel om tema 4 Natur innledes med følgende: *Det er en tett sammenheng mellom tap av natur og utslipp av klimagasser. Intakte økosystemer kan være store lagre av karbon, og ved forringing eller nedbygging vil disse gi utslipp, i tillegg til at naturens evne til opptak og lagring av CO2 reduseres.* Rapporten sier videre at: *De viktigste årsakene til naturkrisen er måten mennesker bruker og endrer areal på land og til havs på, samt overhøsting. Over tre fjerdedeler av alt areal på jorden, og to tredjedeler av havet, er påvirket av mennesker.* Videre sier rapporten at: *Også i Norge henger tap av natur og utslipp av klimagasser sammen.* Dette kapitlet diskuterer ulike dilemma med arealbruk og hvordan bevare naturmangfold og norsk natur.

Spørsmål 4C) Er arealnøytralitet / naturnøytralitet et nyttig mål for styringen av arealpolitikken i overgangen til et lavutslippssamfunn? Hvordan bør det i så fall fungere i praksis, og på hvilket styringsnivå (kommune, fylke, nasjonalt) bør målet ligge?

Innspill fra Osloregionen.

Innledningsvis vil Osloregionen understreke at som planmyndighet har kommunene en viktig rolle for bærekraftig areal- og naturforvaltning. Samtidig står kommunene i ulike dilemma og utfordringer som er viktig å ha med seg i vurdering av virkemidler og rammebetingelser.

Osloregionen mener Miljødirektoratet bør ha ansvar for utviklingen av en felles metodikk for arealregnskap. Kommunene bør oppfordres til å lage arealregnskap. Det regionale nivået (fylkeskommunene) kan ha et koordinerende ansvar.

Det er viktig å få frem at det er store forskjeller mellom kommunene, med hensyn til press på arealer og arealbruk. Eventuelle nasjonale føringer på arealpolitikk bør vurdere å ta hensyn til dette. Kommunene står i ulike dilemma når det gjelder areal- og naturforvaltning, for eksempel å legge til rette for næringsutvikling og befolkningsutvikling versus bevaring eller vern av natur. Det er viktig at kommunene blir involvert i utvikling av eventuelt regelverk, retningslinjer og veiledere på området for å sikre en bærekraftig arealforvaltning.

Det er positivt med verdisetning av naturområder (økosystemtjenester). Dette vil bidra til å synliggjøre verdien av natur og friområder for bevaring av biologisk mangfold og i et folkehelseperspektiv versus annen anvendelse av arealet.

Spørsmål 4D) Trengs det en tydeligere formulert statlig arealpolitikk for å gi rammer for beslutningstagere på lokalt nivå, slik at beslutningene i arealpolitikken tar hensyn til de samlede konsekvensene for klima og natur på nasjonalt og globalt nivå?

Innspill fra Osloregionen.

Staten og statlige virksomheter må være foregangsaktører på lokalisering av statlig virksomhet, der hensyn til klima og natur blir ivaretatt. Det er avgjørende med samarbeid på tvers av forvaltningsnivåene (statlig/regionalt/lokalt) med hensyn til areal- og naturforvaltning. .

Tema 6 Energi og Tema 7 Teknologi

Kort bakgrunn: Kapittel om Tema 6 Energi innledes med følgende: *Klimamålene i Parisavtalen forutsetter en fundamental og rask overgang til utslippsfri energi. Bruk av fossile energikilder er hovedårsaken til menneskeskapte klimaendringer, og vi når ikke klimamålene uten at energisystemet avkarboniseres. Utbygging av mer fornybar kraft er derfor en forutsetning for å nå klimamålene, og Norge har her et stort potensial.*

Kapittel om Tema 7 Teknologi innledes med følgende: *Teknologiutvikling er en nøkkel til å bygge bro mellom et fossilbasert samfunn og et energi- og ressurseffektivt lavutslippssamfunn. Energiomstillingen innebærer at fornybar energi produseres, transporteres og lagres i tilstrekkelig omfang og til en pris som gjør den til et fullgodt alternativ til fossil energi. Nullutslippsteknologi i transport og industri må videreutvikles og tas i bruk. Teknologien må gi mer effektiv material- og energibruk, og basere seg på sirkulærøkonomi. Innovasjon må lede til materialer som gir mindre utslipp, økt ressurseffektivitet og mer sirkularitet.*

Innspillene til tema Energi og Teknologi går litt over i hverandre og er samlet nedenfor.

Spørsmål 6D) I hvilken grad kan energiomstillingen gi mulighet for ny lønnsom næringsvirksomhet, for eksempel knyttet til grønt og blått hydrogen, batteriproduksjon og annen ny industrivirksomhet, og hvilke veivalg bør vi ta?

Innspill fra Osloregionen:

Næringslivet er den beste til å finne løsninger og valg av teknologi, samtidig er det behov for offentlige støtteordninger for teknologiutvikling. Når staten bidrar til etablering av grønn industri, bør man også vurdere lokalisering ut fra tilgang på kompetanse. Det er viktig at man er tidligere ute for å etablere utdanningstilbud og utvikle kompetanse.

Flere kommuner i Osloregionen rigget seg for mulig lokalisering av batterifabrikk, i konkurranse med hverandre og mange andre norske kommuner. Her bør det gjøres en statlig prioritering ved etablering av grønn industri, for å unngå unødvendig ressursbruk i kommuner som ikke når opp i konkurransen. Enkeltkommuner er ofte for små og har få ressurser for å legge til rette for ny næringsvirksomhet. Her er det viktig med samarbeid mellom kommunene.

Grønn næringstransport (el, hydrogen, biogass) er en sentral del av det grønne skiftet. Her bør man bruke kompetansen og mulighetene i Osloregionen for etablering av infrastruktur for omstilling av tungtransporten, inkludert i kommuner, logistikkterminaler, havner. Bane Nor også en viktig rolle her. Det er også viktig å styrke virkemidler for hele verdikjeden når etablere nye energiformer til transportformål, inkludert støtteordninger for etablering av infrastruktur. Kommuner og fylkeskommuner også en viktig rolle for etablering av infrastruktur. Vi viser i den sammenheng til prosjektet «Energistasjoner for grønn næringstransport» som er et samarbeid mellom Osloregionen og Østlandssamarbeidet. Det vises også til Grønt Landtransportprogram som er offentlig-privat samarbeid om det grønne skiftet i landtransporten.

For å kunne legge til rette for ny industrivirksomhet og omlegging av tungtransporten er det en utfordring på tilgang på strøm og areal. Osloregionen viser også til NOU 2022:6 – Nett i tide – om utvikling av strømmettet. Mer effektive prosesser for utvikling av strømmettet og nettkapasitet er avgjørende for å lykkes med grønn industriutvikling og elektrifisering av transportsektoren. Det er også et potensiale med bedre utnyttelse av overskuddsenergi fra egenprodusert fornybar kraft, og næringsutvikling i tilknytning til dette.

Spørsmål 7D) Hvordan kan man få opp tempoet i teknologispredningen, hva bør ulike aktører gjøre?

Innspill fra Osloregionen:

Verdikjede, testarena for piloter

For å kunne lykkes med næringsutvikling er det viktig å se hele verdikjeden. Infrastruktur og marked må være der og det er viktig å utvikle leverandørindustrien. ASKOs samarbeid med Kongsberg Maritime om utvikling av autonom transport over fjorden er et godt case for teknologi-utvikling som inkluderer hele verdikjeden, inkludert leverandørutvikling og samtidig utslippskutt i transportsektoren. For å lykkes er det viktig å få opp referanseprosjekter og være test-arena for piloter. Osloregionen kan være en slik testarena. Eksemplet med ASKO nevnt over er et eksempel dette, som også kan gjøres for andre næringer/fagområder. Her må det også være gode statlige støtteordninger.

Offentlige anskaffelser

Det offentlige må være åpen for ny teknologi og innovative anskaffelser, være krevende kunder og stille krav om grønne anskaffelser.

Sterk kompetanseregion

Osloregionen og Østlandssområdet er en sterk kompetanseregion for grønne næringer. Det innebærer store muligheter. Det bør satses mer på de kunnskapsbaserte næringene i regionen. Kommunene bør sette av tomter til grønn industriutvikling. Nasjonale virkemidler og rammebetingelser må også støtte opp om utviklingen i regionen og landsdelen.

Eksempler på sterke næringer/teknologier i Osloregionen:

- Bio- og sirkulærøkonomi
- Miljøteknologi, fornybar energi og nullutslippstransport, og bærekraftige bygg og anlegg
- Bio- og matsikkerhet
- Helseteknologi I
- Cyber-teknologi, spillteknologier.
- Landbruk/skogbruk

Rekruttering av talenter

For å få opp tempo i teknologispredning og styrke konkurransekraften må det også være en satsing på rekruttering av talenter. Osloregionen har en spesiell satsing på talentrekruttering i samarbeid med andre organisasjoner og bedrifter. Nasjonale myndigheter på sin side må gjøre det enklere for internasjonale å etablere seg i Norge og redusere byråkratiske hindre for utenlandske arbeidstakere og studenter.

Tema 9 Økonomisk vekst

Kort bakgrunn: Kapittel om Tema 9 Økonomisk vekst innledes med følgende: *Utvikling av den materielle velstanden har vært nært knyttet sammen med økte utslipp av klimagasser og tap av natur. Norge har de siste tiårene hatt høy økonomisk vekst, høy vekst i materiell velstand og utvikling av et godt velferdssamfunn. Denne utviklingen har, som i andre land, vært nært knyttet til bruk av fossile energikilder og dermed nært knyttet til vekst i utslipp av klimagasser. Produksjon av varer og tjenester i offentlig eller privat regi har også i stor grad vært basert på en ikke bærekraftig bruk av naturen, det vil si av areal og andre naturressurser. Økonomisk aktivitet som forringer livsgrunnlaget vårt, er ikke i samsvar med å opprettholde samfunnets velferd på lang sikt. Videre sier rapporten bl.a. følgende på dette tema: En mer sirkulær økonomi med en annen sammensetning kan være en mulig vei til fortsatt velferdsøkning med reduserte utslipp.*

Spørsmål 9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer? Innspill fra Osloregionen:

Osloregionen foreslår flere virkemidler som kan støtte opp om mer sirkulær økonomi og forretningsmodeller:

- Det bør gis mer insentiver til energieffektivisering og bruk av overskuddsenergi fra bedrifter for har overskuddsvarme
- Optimere vareleveranser til de ulike kommunale enhetene, slik at man får redusert transporten.
- Gjenbruk og ombruk av byggematerialer. Fagavdelinger i kommuner og andre kompetansmiljø gi innspill og råd til utbygger/tiltakshaver under planlegging av nye bygg og utvikling av utbyggingsområder.
- Tilskuddsordning for prosjekter som støtter sirkulær økonomi og som gir gevinst for regionen. Et eksempel på prosjekt er «Circle-scan» i Kongsvingerregionen
- Bruke innovative anskaffelser med fokus på konkrete utfordringer som har behov for sirkulære løsninger.
- Etablere standardssystem for avfallshåndtering som er nasjonalt for å optimalisere verdikjeden. Dette vil effektivisere og utvikle gjenbruk av produkter når bedre sortering av avfallsfraksjonene enn i dag.
- Eksempel på avfallshåndtering som er mer tilgjengelig for innbyggerne: Bærum kommunes mobilt

avfallsmottak, som skal gjøre det enklere å levere avfall og ombruksartikler i mindre mengder.

Spørsmål 9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?

Innspill fra Osloregionen:

Nedenfor er noen innspill på konkrete tiltak til mer sirkulært forbruk og dempe forbruket

- Legge til rette for delingsøkonomi
- Offentlige anskaffelser – Kriterier i anskaffelsesprosessen som stimulerer gjenbruk og sirkulærøkonomi.
- Konkrete eksempler fra kommuner, bl.a.
  - Indre Østfold kommune for gjenbruk for IKT-utstyr. Hver gang man skal bestille ny PC skal man svare på om man kan ta en brukt PC
  - Eksempel fra flere kommuner: Innkjøpsavtaler/ordninger på brukte møbler i tillegg til nye, etablere ombrukssentra
  - Eksempel Hamarregionen har Sirkula - Resirkula. Gjenvinningsstasjon med butikker for gjenbruk av brukte ting, møbler, sport, elektronikk. Disse butikkene er samlokalisert med gjenvinningsstasjonen.
  - Asker kommune og Kongsvingerregionen har prosjekter på ombruk av bygningsmaterialer.
- Sirkulærøkonomi handler også om å bruke hele råvaren. Eksempelvis å ta i bruk hele stokken når man først hugger treet.
- Kommunene kan ha næringsfond som stimulerer/premierer tiltak som er knyttet mot sirkulærøkonomi.
- Asker kommune: rådgivningstjeneste på aktuelle tiltak til innbyggerne på energi og oppussing, reiser ut til innbyggerne
- Sambruk av bygg til ulike type kommunale tjenester der man utnytter arealene best mulig.

Tema 10 Beslutningssystem

Kort bakgrunn: Kapittel om Tema 9 Økonomisk vekst innledes med følgende: *Beslutningssystemene må være bedre tilpasset målet om en helhetlig omstilling av samfunnet. Gode beslutningssystemer sikrer stabilitet, åpenhet og forutsigbarhet, men gir samtidig fleksibilitet til å håndtere uforutsette hendelser og tilpasse seg en ny utvikling. De bidrar også til å gi politikken legitimitet ved å sikre at berørte interesser blir hørt. Norge har et sterkt demokrati, men det kan stilles spørsmål ved om vi i dag har gode nok prosedyrer for å sikre at klimapolitikken blir en ramme rundt all politikk på en troverdig måte. Vi må se nærmere på om offentlig forvaltning er riktig organisert for å håndtere de komplekse og sektorovergrepene som omstillingen vil reise. Klima- og miljøkonsekvenser må systematisk vurderes og vektlegges i alle beslutningsprosesser, ikke bare de som vanligvis defineres som klimapolitikk. For eksempel er transport- og arealplanlegging vesentlig for hvilke utslipp vi binder oss opp til langt fram i tid. Målet om et samfunn hvor vi forflytter oss mest mulig effektivt med minst mulig utslipp og inngrep i naturen, bør ligge til grunn for transport- og arealpolitikken, og dette må legges sterkere føringer for konkrete vurderinger i transportpolitikken.*

Spørsmål 10A) Politiske prioriteringer i ulike sektorer kan stå i motstrid til hverandre, er det gode grep man kan ta for å i større grad sikre samsvar og koordinering, på kommunalt, fylkeskommunalt og nasjonalt nivå?

Innspill fra Osloregionen:

Gode beslutningsprosesser på tvers av forvaltningsnivåer er i dag krevende. Byvekstavtaler er imidlertid et eksempel på avklaring av forpliktelser mellom forvaltningsnivåer som kan utvikles videre. Osloregionen har i innspill til NTP 2022-2033 og Klimaplan 2021-2030 spilt inn behovet for forpliktende avtaler på tvers av forvaltningsnivåer. Dette bør innføres for flere byområder og tettsteder med sikte på kompakt arealplanlegging, økt kollektivtransport, sykkel og gange. Dette kan også gjelde andre sektorer for å få en bedre koordinering mellom forvaltningsnivåene og som kan bidra til fokus på mer langsiktige løsninger.

Det er viktig å legge til rette for helhetlig samarbeid innenfor større områder/regioner, med flernivåstyring og møteplasser. Omdanning av regionrådene til interkommunale politiske råd, som kom som konsekvens av ny

kommunelov, er et skritt i riktig retning. Det er kan være mulig å bruke slike arenaer til å opprettholde bevisstheten om de overordne målene, som ellers kan bli borte i behandlingen av de mange små og store enkeltsakene. *Samordnet areal- og transportstrategi for Osloregionen (2016)* er et eksempel på helhetlig tilnærming for hovedstadsregionen. KVVU-prosesser kan også være eksempel på gode dialog- og vurderingsprosesser. Kommunikasjon og språk er viktig. Man bør finne en språkform som ikke bidrar til feiloppfatninger eller demotivering.

Det bør vurderes om det bør differensieres mer mellom kommunene. For eksempel kan det for en del befolkningssvake og arealrike kommuner ikke nødvendigvis være behov for fortetting. Samtidig er det målkonflikter, f.eks. ønske om etablering av nye hyttefelt, men som har negative miljø- og naturkonsekvenser. Langsiktige Utviklingsgrenser (LUG) kan skape forutsigbarhet, noe som har fungert i Vestfold.

Klimabudsjett i kommunene er et viktig verktøy for å få en helhetlig diskusjon om utslipp. Men det er en utfordring å lage gode beslutningsgrunnlag og gode verktøy. Klimabudsjett begrenses av at de gjelder en og en organisasjon, men de er et viktig styringsverktøy for den enkelte kommune.

10B) Hvilken rolle kan kommuner og fylkeskommuner spille i omstillingen gjennom de ansvarsområdene de har (for eksempel avfallshåndtering og kollektivtransport)?

Innspill fra Osloregionen:

Kommunene har viktige roller i omstilling til lavutslippssamfunnet og er nærmest innbyggerne. God kommunikasjon er viktig for å mobilisere innbyggerne, f.eks. om avfallshåndtering, grønn mobilitet, m.m.

Politisk vilje, samt kompetanse og kapasitet i offentlige etater er avgjørende. Noen ganger vil det være behov for samarbeid mellom kommunene, fordi fagmiljøene er for små i mindre kommuner til å følge opp rapporteringskrav, m.v. Samarbeid over forvaltningsgrenser og kommunegrenser er også viktig, f.eks. på vannrensing, avløpshåndtering og biogassanlegg.

Offentlige anskaffelser der man stiller krav overfor bygg og anlegg er også viktig.

Det bør satses på å styrke insentiver/ordninger som mobiliserer kommuner og fylkeskommuner til å ta beslutninger og omstilling som støtter klima- og miljøarbeidet.

Spørsmål 10C) Hvordan kan man sikre at nasjonale mål i klimapolitikken nås samtidig som kommunal selvråderett ivaretas, for eksempel knyttet til en bærekraftig arealpolitikk?

Innspill fra Osloregionen:

Nasjonale mål gjelder alle, men hva dette betyr må konkretiseres på kommunenivå, slik at handlingsrommet innenfor disse føringene er tydelig. Finansiering og regelverk er avgjørende for at man lokalt i kommunene vil følge opp statlige retningslinjer.

Kunnskap og eierskap til problemstillingene er helt avgjørende for hva som oppleves som de rette beslutningene lokalt. Klimaomstillinger handler om å skape gode hverdagsliv for alle. Det må tydeliggjøres hva dette betyr i praksis, og snakke om dette som en løsning og ikke som et problem.

ANNET

Avslutningsvis stiller Klimautvalget spørsmål om «*Er det overordnede temaer eller problemstillinger som ikke er dekket av våre foreløpige vurderinger?*»

Innspill fra Osloregionen:

Nedenfor er det listet opp temaer eller problemstillinger som ser ut til ikke å være dekket av Klimautvalgets foreløpige vurderinger.

- Karbonbinding i skog som et viktig klimatiltak. Dette har NIBIO på Ås forsket på over flere 10-år, så her finnes det mye dokumentasjon
- Råvaremangel og materialtretthet ved at produkter ikke kan gjenvinnes
- Krisehåndtering. Pandemien har vist at folk lytter hvis det er vilje og kriseforståelse. Er det erfaringer fra pandemihåndtering som kan brukes i håndtering av klima- og naturkrise?
- Viktig at utvalget presenterer noen spennende og positive scenarier for mobilisering mot lavutslippssamfunnet
- Kommunikasjon som verktøy på veien mot lavutslippssamfunnet